

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет політичних наук
Кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Перший проректор
Юрій КОТЛЯР
“28” серпня 2025р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МІЛІТАРНИЙ ВИМІР БЕЗПЕКИ У СВІТІ

Галузь знань 03 Гуманітарні науки / С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини
Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / С3 «Міжнародні відносини»

Розробник

Завідувач кафедри розробника

Завідувач кафедри спеціальності

Гарант освітньої програми

Декан ФПН

Начальник НМВ

Ірина ТИХОНЕНКО

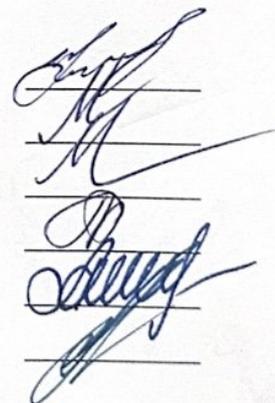
Олександр ШЕВЧУК

Олександр ШЕВЧУК

Ірина ГАБРО

Анастасія ХМЕЛЬ

Євгенія ПОСТИКІНА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Мілітарний вимір безпеки у світі	
Галузь знань	03 Гуманітарні науки / С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини	
Напрямок підготовки Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / С3 «Міжнародні відносини»	
Спеціалізація (якщо є)		
Освітня програма	Міжнародні відносини (з вивченням двох іноземних мов)	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалавр)	
Статус дисципліни	вибіркова	
Курс навчання	2	
Навчальний рік	2025-2026 н.р.	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	4	Не передбачено Стандартом
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	3 кредити / 90 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	16	Не передбачено Стандартом
	16	
58		
Відсоток аудиторного навантаження	36%	
Мова викладання	Українська	
Форма проміжного контролю (якщо є)	-	
Форма підсумкового контролю	Залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета. Дисципліна «Мілітарний вимір безпеки у світі» передбачає формування у студентів теоретичних знань і практичних навичок аналізу мілітарного виміру безпеки у світі з акцентом на національний, регіональний та глобальний рівні, участь військових, армії у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави та її позиціонуванні на міжнародній арені, формуванні військових союзів та міжнародного воєнного співробітництва.

Завдання:

1. Ознайомлення студентів зі специфікою воєнної безпеки держави, її воєнно-політичних інтересів та воєнних загроз у світі, впливом обороноздатності держави та військової міцї на позиціонування держави на міжнародній арені.
2. Формування у студентів розуміння детермінізму ролі армії та військового керівництва у формуванні та реалізації зовнішньої політики держави (діяльність військових диктатур та військових хунт у сучасному світі) та загального безпекового середовища у державі, окремому регіоні та загальносвітовому контексті.
3. Характеристика мілітаризму та роззброєння у міжнародних відносинах, ядерного чинника та міжнародного режиму контролю над ракетними технологіями у забезпеченні міжнародної безпеки та стабільності.
4. Формування у студентів вміння аналізувати та порівнювати досвід держав у використанні військової сили за кордоном, діяльності військово-політичних блоків та безпекових союзів сучасності, зокрема, НАТО. та діяльності миротворчих місій ООН.
5. З'ясування характеру впливу та рівня залученості приватних військових компаній до міждержавних конфліктів.
6. Реалізація студентами навичок критичного мислення та аналітичних здібностей у дослідженні воєнно-політичної ситуації у світі, її проекції на Україну, зокрема, крізь призму участі України у міжнародному військовому співробітництві, засад воєнної доктрини України та ролі нашої держави у міжнародній воєнній безпеці.

Очікувані результати навчання.

Студент повинен знати:

- Знати особливості тенденції мілітаризму, роззброєння та ядерного чинника у сучасних міжнародних відносинах
- Знати специфіку та механізми реалізації військового виміру зовнішньої політики України, її участі у світових мілітарних тенденціях
- Знати інструменти та механізми функціонування військово-політичних блоків та безпекових союзів сучасності
- Знати специфіку воєнної безпеки та участі військових (армії) у реалізації зовнішньої політики держави та керівництва державою (концепт «гарнізонної» держава),
- Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені (СК8).
- Розуміння основ національної безпеки України, особливостей і тенденцій розвитку регіональних систем колективної безпеки (СК16).
- Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці (РН3).
- Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях (РН6).

Студент повинен вміти:

- проводити аналіз воєнно-політичної ситуації у світі з урахуванням воєнних загроз та національних інтересів держав з урахуванням методів воєнного прогнозування.
- Розрізняти характер та спрямованість воєнних доктрин провідних держав світу

- Характеризувати еволюцію та сучасний стан розвитку зброї масового знищення як прояву милітаризму
- Розрізняти військово-політичні блоки та союзи сучасності, а також недержавних учасників воєнної безпеки у світі – приватних військових компаній
- Вміти характеризувати милітарну складову позиціонування України на міжнародній арені
- Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності (ЗК4).
- Здатність працювати в міжнародному контексті (ЗК5).
- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК8).
- Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному (СК2).
- Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем (СК9).
- Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні та зовнішньополітичні події та процеси (РН7).
- Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій (РН8).
- Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи і угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо (РН15).

3. Програма навчальної дисципліни

	Теми	Лекції	Практичні (семінарські, лабораторні, півгрупові)	Самостійна робота
1	Воєнна безпека та її військові аспекти: міжнародно-політичний вимір. Військова могутність та оборонний потенціал держави.	2		3
2	Концепт війни та військової могутності у міжнародній безпеці. Мілітаризм, воєнні доктрини держав.		2	3
3	Вплив військових на національну безпеку та реалізацію зовнішньої політики держави. «Гарнізонні» держави у сучасному світі.	2		3
5	Сучасні армії: специфіка та нові тренди. Військові диктатури у сучасних міжнародних відносинах		2	3
6	Військові диктатури у сучасних міжнародних відносинах		2	3
7	Зброя масового ураження та стратегічне озброєння у системі воєнного потенціалу та безпеки держав світу	2		3
8	Зброя масового ураження у сучасній безпеці світу. Роззброєння та конверсія.		2	3
10	Досвід держав у використанні військової сили за кордоном. Миротворчі сили ООН.	2	2	3
11	Участь приватних військових компаній у збройних конфліктах сучасності.	2		3
12	Військово-політичні блоки та безпекові союзи сучасності.	2		3
13	Еволюція та діяльність НАТО у міжнародних відносинах		2	3
15	Міжнародне військово-технічне партнерство та військово-технічне співробітництво. Торгівля зброєю і тероризм.	2		3
16	Військово-політичне прогнозування. Військово-політична ситуація у регіонах: SWOT-аналіз		2	4
18	Військовий трибунал і покарання воєнних злочинців та держав агресорів.	2		3
19	Українська призма військового виміру безпеки у світі.		2	3
	Всього за курсом	16	16	58

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Міжнародна безпека, воєнна безпека та воєнні загрози. Концепт війни і доктрина мілітаризму. (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міжнародна безпека та її рівні. 2. Воєнна безпека: основні риси та специфіка реалізації. Воєнні загрози. 3. Мілітаризм: еволюція та складові. 4. Обороздатність держави. Військова могутність та воєнний потенціал (Fire Power Index).
2	<p>Тема 2. Вплив військових на національну безпеку та реалізацію зовнішньої політики держави. «Гарнізонні» держави у сучасному світі (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Армія як соціально-політичний інститут. Класифікація армій. 2. Концепт «гарнізонної держави» та «слабкої/провальної держави». 3. Взаємозв'язок армії та політики (досвід Ісламської Республіки Пакистан). 4. Збройні Сили України: історія становлення та сучасність.
3	<p>Тема 3. Зброя масового ураження та стратегічне озброєння у системі воєнного потенціалу та безпеки держав світу (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття та види зброї масового ураження. Доктрина ядерного стримування. 2. Ядерні держави: ядерні програми та ядерні доктрини. Міжнародно-правовий контроль режиму нерозповсюдження ядерної зброї. 3. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності. Режим контролю ракетних технологій. 4. Хімічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням. 5. Біологічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над її знищенням та нерозповсюдженням.
4	<p>Тема 4. Досвід держав у використанні військової сили за кордоном. Миротворчі сили та операції ООН. (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військова база держав світу за кордоном. 2. Нормативна база, механізм та досвід США у використанні військової сили за кордоном як елемент досягнення глобального лідерства. Боротьба із тероризмом. 3. Спеціальні воєнні операції: російський формат. 4. Іноземні військові інтервенції: визначення, типологія та практичне втілення у сучасних міжнародних відносинах PESCO та Європейська ініціатива з інтервенцій. 5. Миротворча діяльність ООН: особливості формування, мандатів «блакитних шоломів» ООН та їх практична діяльність. 6. Міжнародні гуманітарні інтервенції та їх військова складова
5	<p>Тема 5. Участь приватних військових компаній у збройних конфліктах сучасності (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Приватні військові компанії: історія розвитку та форми втілення. 2. Найманці або «солдати удачі». 3. Міжнародне законодавство: Документ Монтре про приватні військові та

	<p>охоронні компанії, Міжнародна конвенція про боротьбу з вербуванням, використанням, фінансуванням і навчанням найманців.</p> <p>4. Сучасні приватні військові компанії та їх вплив на конфліктогенність у міжнародних відносинах.</p>
6	<p>Тема 6. Військово-політичні блоки та безпекові союзи сучасності. (2 год)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Підходи до розуміння військових альянсів, військових та безпекових союзів 2. Діяльність НАТО. Діяльність ОДКБ. 3. Безпекова та військова складові діяльності ШОС. 4. Ісламська військова антитерористична коаліція – прототип НАТО на Близькому Сході. 5. АНЗІОС, AUKUS, “QUAD” як безпекові та військові союзи у Індійсько-Тихоокеанському регіоні. 6. Розвідувальні альянси (5 Eyes, 9 Eyes, 14 Eyes) 7. Двосторонні та багатосторонні союзи у сфері спільної безпеки та оборони.
7	<p>Тема 7. Міжнародне військове співробітництво. Торгівля зброєю і тероризм (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види міжнародного військового співробітництва. 2. Воєнно-політичне співробітництво. 3. Міжнародне військово-технічне співробітництво. 4. Міжнародні військові навчання та тренувальні місії. 5. Найбільші експортери та імпортери зброї у світі. 6. Терористична складова незаконного обігу зброї. Держави-спонсори тероризму.
8	<p>Тема 8. Військовий трибунал і покарання воєнних злочинців та держав агресорів (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види воєнних злочинів. Міжнародне законодавство в сфері воєнних злочинів. 2. Комбатанти та їх юридична відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Воєнні злочинці. 3. Нюрнберзький і Токійський трибунали з військових злочинів. 4. Міжнародні трибунали з питань Руанди та колишньої Югославії. 5. Римський статут і діяльність Міжнародного кримінального суду в Гаазі.

4.2. Плани практичних (семінарських, лабораторних, півгрупових) занять

№	Тема заняття / план
1	<p>Тема 1. Концепт війни та військової могутності у міжнародній безпеці. Мілітаризм, воєнні доктрини держав. (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Війна: визначення та основні риси. Воєнні загрози та їх класифікація. 2) Військовий потенціал і військова могутність: співвідношення понять. Складові військової могутності держави та її реалізація у міжнародних відносинах. 3) Політичні доктрини мілітарного спрямування (мілітаристська ідеологія, фашизм і неофашизм, геополітичні ідеї «руського миру»). 4) Історичний аспект розвитку мілітаризму. Типологія мілітаризму. 5) Антимілітаризм та пацифізм.
2	<p>Тема 2. Воєнні доктрини держав світу. Сучасні армії: специфіка та нові тренди. (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Теоретичні особливості воєнних доктрин, їх характер. Воєнна доктрина

	<p>України.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2) Воєнні доктрини провідних держав світу. 3) Збройні Сили України: історія становлення та сучасність. 4) Гендерний фактор: жінки в арміях світу, жінки і безпека та міжнародні конфлікти від нормативного виміру до практичної реалізації. <i>Захист творчої роботи</i> 5) Аналіз сучасних армій у системі політичного та соціально-економічного життя на прикладі держав світу (специфіка організації, функції, залученість до політичного життя держави, наявне озброєння) <i>Підготовка доповіді на одну з тем:</i> <ul style="list-style-type: none"> - Збройні сили США - Збройні сили Росії - Збройні сили Франції - Збройні сили Німеччини - Збройні сили Великої Британії - Національно-визвольна армія Китаю - Армія в політичній системі КНДР - Збройні сили Ірану - Армія в Республіці Індія - Сили самооборони Японії - Збройні сили Єгипту - Статус і роль збройних сил у арабських монархіях (на прикладі однієї чи декількох держав) - Армія оборони Ізраїлю - Збройні сили Туреччини - Збройні сили Канади - Збройні сили Бразилії - Збройні сили Аргентини
3	<p>Тема 3. Військові диктатури та військові хунти у сучасних міжнародних відносинах (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військова диктатура, військова хунта: визначення і специфіка діяльності. 2. Військові режими та військові хунти у добу «холодної війни»: вплив на зовнішню політику і роль держави у міжнародних відносинах. Зовнішня підтримка: <ul style="list-style-type: none"> - Європа - Латинська Америка - Азія - Африка <p style="text-align: center;"><i>Підготовка творчої роботи</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військові режими сучасності на Африканському континенті (частково продовжили діяльність з часів бі-полярності міжнародних відносин) (Алжир, Єгипет, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гвінея, Гвінея Бісау, Кот-д'Івуар, Мадагаскар, ЦАР, Малі, Мавританія, Нігер): зовнішньополітичний аспект. 2. Військові режими пост-біполярної доби в Азії (М'янма, Таїланд, Індонезія, Сирія, Пакистан): зовнішньополітичний аспект 3. Військові режими в Латинській Америці у пост-біполярну добу: зовнішньополітичний аспект (Гаїті)
4	<p>Тема 4. Зброя масового ураження у сучасній безпеці світу. Роззброєння та конверсія. (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ядерні держави та їх ядерні програми, засоби доставки ядерної зброї. Аналіз

	<p>даних SIPRI.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Іранська та корейська ядерні програми: реакція міжнародної спільноти. 3. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності. 4. Міжнародно-правовий контроль режиму нерозповсюдження ядерної зброї, ДНЯЗ, Група ядерних держав. Діяльність МАГАТЕ у міжнародних відносинах. 5. Хімічна та біологічна зброї: питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням. 6. Концепції роззброєння та конверсії. Пацифізм та Пацифістський рух як суб'єкт міжнародної політики.
5	<p>Тема 5. Досвід держав у використанні військової сили за кордоном. Миротворчі сили ООН (2 год)</p> <p><i>Виступи з доповідями-презентаціями (одна на вибір студента)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військове вторгнення СРСР в Афганістан (Війна в Афганістані) 2. Інтервенція США в Домініканську Республіку 3. Інтервенція США в Індокитай. 4. Інтервенція Сирії до Лівану (1976-2005 рр.) 5. Інтервенція Саудівської Аравії та її союзників в Ємен 6. Міжнародна військова операція в Лівії (операція «Одісея. Світанок») 7. Вторгнення США в Панаму (1989 р.) 8. Військова операція «Буря в пустелі» (Війна в Перській затоці) 9. Війна в Афганістані – військова операція «Рішуча підтримка» (2002-2021 рр.) 10. Війна в Іраку – військове вторгнення коаліційних сил (2003-2011 р.) 11. Залучення США до війни в Північно-Західному Пакистані (2004-2011 рр.) 12. Операція «Океанський щит» проти сомалійських піратів 13. Військова операція США в Афганістані (2001-2021 рр.) 14. Військова операція США в Камеруні 15. Військова операція США проти «Ісламської держави» у Іраку та Сирії 16. Міжнародна військова операція в Сирії (з 2014 р.) 17. Військове вторгнення США в Лівію (2015-2019 рр.) 18. Військова участь Росії у збройному конфлікті на Північному Кавказі (2009-2017 рр.) 19. Інтервенція Росії в Сирію (з 2015 р.) 20. Військове залучення Росії до громадянської війни в Грузії (1991-1993 рр.) 21. Перша чеченська війна (1994-1996) або «операція РФ з відновлення конституційного порядку в Чечні» 22. Російсько-грузинська війна 2008 р. 23. Інтервенція Росії до Таджикистану (1992-1997 рр.) 24. Особливості формування та функціонування «блакитних шоломів» ООН 25. Місія ООН з примусу до миру в Сомалі 26. Операція ООН та НАТО в Югославії 27. Операція ООН з підтримання миру в ДР Конго 28. Операція ООН з підтримання миру в Косово 29. Операція ООН з підтримання миру в Східному Тиморі 30. Місія ЕКОВАС в Кот-д'Івуарі 31. Місія Африканського Союзу в Сомалі 32. Французька операція «Єдиноріг» в Кот д'Івуарі
6	<p>Тема 6. Еволюція та діяльність НАТО у міжнародних відносинах (2 год)</p>

	<ol style="list-style-type: none"> 1) Заснування Альянсу та його діяльність у біполярну добу. 2) Концептуальні та доктринальні засади функціонування НАТО у пост-біполярну добу. Стратегічна концепція НАТО (2022 р.) 3) Механізми та принципи діяльності НАТО 4) Головні робочі органи НАТО. Військова структура НАТО. Об'єднані збройні сили НАТО: класифікація, структура та функції. 5) Питання розширення НАТО на Схід: співробітництво з країни Центральної та Східної Європи. 6) Американський та російський чинники у діяльності НАТО. Військові навчання НАТО.
7	<p>Тема 7. Військово-політичне прогнозування. Військово-політична ситуація у регіонах: SWOT-аналіз (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Військово-політичне прогнозування. 2. Військово-політична ситуація у регіонах: <ul style="list-style-type: none"> - Європа - Близький Схід - Південна Азія - Південно-Східна Азія - Східна Азія - Африка - Латинська Америка - Північна Америка - Океанія
8	<p>Тема 8. Українська призма військового виміру безпеки у світі (2 год.)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Воєнні загрози України. Воєнна доктрина України. «Біла книга». 2. Участь України у воєнно-політичному співробітництві (союзники по НАТО) та військово-технічному співробітництві 3. Участь України у міжнародних військових навчаннях та тренувальних місіях 4. Досвід України у миротворчих операціях. 5. Російсько-українська війна. Перспективи вступу України до НАТО. 6. Військова допомога Україні у російсько-українській війні. Діяльність Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн». 7. Україна та воєнні злочини РФ: нормативно-правовий вимір. Проблема та перспективи визнання РФ державою-терористом.

Завдання для самостійної роботи

Підготовка до відповідей на семінарському занятті – це активна робота студентів у пошуку та аналізі відповідного теоретичного та фактологічного матеріалу, що дозволяє потім брати участь у обговоренні всіх питань, що виносяться на семінар, підкріплення доповіді цитатами та посиланнями на літературу.

Творча робота (захист презентації) — це чітко структурована письмова робота, яка має складатися з тексту доповіді та презентації на 15 слайдів:

Вимоги: обсяг 7-8 сторінок, шрифт - Times New Roman, кегль – 14, інтервал – 1,5. Робота має включати вступ (в першу чергу актуальність), виклад основного матеріалу, висновки, список літератури, + титульна сторінка. Можна не роздруковувати, обов'язково надіслати поштою викладачу в електронному варіанті. Захист вашої доповіді передбачає вільне володіння матеріалом.

Презентація на 15 слайдів, що містить основні тези та ілюструє, доповнює текст доповіді.

Захист від 10 до 12 хв. На відповідних семінарах.

Підсумкове тестування завдання, яке виконується безпосередньо за темами лекційних та семінарських занять. Кожен варіант тестування складається із 13 запитань (приклад варіанту є у програмі до курсу).

SWOT-аналіз – метод дослідження, який ґрунтується на виокремленні сильних (strong) сторін, слабких (weak) сторін, можливостей (opportunities) та загроз (threats) розвитку певного об'єкта або процесу.

Під час виконання відповідних завдань за допомогою цього методу, студенти мають не лише виокремити відповідні структурні елементи, які передбачені теоретичною частиною аналізу, а й бути готовими їх обґрунтувати та відстояти свою точку зору.

Зокрема, студенти мають здійснити компаративний аналіз військово-політичної ситуації у 2-х на вибір окремих регіональних підсистемах міжнародних відносин із вказуванням обов'язково конкретних прикладів, фактів, подій (наприклад, конфліктів, зустрічей глав держав та урядів, самітів регіональних організацій тощо у форматі: коли? Де? Що? Результат?) підтвердження тез, що наводяться у SWOT-аналізі:

- Європа;
- Близький Схід
- Південна Азія
- Південно-Східна Азія
- Східна Азія
- Африка
- Латинська Америка
- Північна Америка
- Океанія

Аналіз виконується письмово і піддається дискусії та обговоренню під час відповідного семінарського заняття.

Творча робота - теми презентацій

1. Військове вторгнення СРСР в Афганістан (Війна в Афганістані)
2. Інтервенція США в Домініканську Республіку
3. Інтервенція США в Індокитай.
4. Інтервенція Сирії до Лівану (1976-2005 рр.)
5. Інтервенція Саудівської Аравії та її союзників в Ємен
6. Міжнародна військова операція в Лівії (операція «Одісея. Світанок»)
7. Вторгнення США в Панаму (1989 р.)
8. Військова операція «Буря в пустелі» (Війна в Перській затоці)
9. Війна в Афганістані – військова операція «Рішуча підтримка» (2002-2021 рр.)
10. Війна в Іраку – військове вторгнення коаліційних сил (2003-2011 р.)
11. Залучення США до війни в Північно-Західному Пакистані (2004-2011 рр.)

12. Операція «Океанський щит» проти сомалійських піратів
13. Військова операція США в Афганістані (2001-2021 рр.)
14. Військова операція США в Камеруні
15. Військова операція США проти «Ісламської держави» у Іраку та Сирії
16. Міжнародна військова операція в Іраку (2004-2011 рр.)
17. Міжнародна військова операція в Сирії (з 2014 р.)
18. Військове вторгнення США в Лівію (2015-2019 рр.)
19. Військова участь Росії у збройному конфлікті на Північному Кавказі (2009-2017 рр.)
20. Інтервенція Росії в Сирію (з 2015 р.)
21. Військове залучення Росії до громадянської війни в Грузії (1991-1993 рр.)
22. Перша чеченська війна (1994-1996) або «операція РФ з відновлення конституційного порядку в Чечні»
23. Російсько-грузинська війна 2008 р.
24. Інтервенція Росії до Таджикистану (1992-1997 рр.)
25. Особливості формування та функціонування «блакитних шоломів» ООН.
26. Місія ООН з примусу до миру в Сомалі
27. Операція ООН та НАТО в Югославії
28. Операція ООН з підтримання миру в ДР Конго
29. Операція ООН з підтримання миру в Косово
30. Військова операція «Відродження надії» (Миротворча місія ООН в Сомалі 1995-1995 рр.)
31. Операція ООН з підтримання миру в Східному Тиморі
32. Місія ЕКОВАС в Кот-д'Івуарі
33. Місія Африканського Союзу в Сомалі
34. Французька операція «Єдиноріг» в Кот д'Івуарі.
35. Збройні сили США
36. Збройні сили Росії
37. Збройні сили Франції
38. Збройні сили Німеччини
39. Збройні сили Великої Британії
40. Національно-визвольна армія Китаю
41. Армія в політичній системі КНДР
42. Збройні сили Ірану
43. Армія в Республіці Індія
44. Сили самооборони Японії
45. Збройні сили Єгипту
46. Статус і роль збройних сил у арабських монархіях (на прикладі однієї чи декількох держав)
47. Армія оборони Ізраїлю
48. Збройні сили Туреччини
49. Збройні сили Канади
50. Збройні сили Бразилії
51. Збройні сили Аргентини
52. Військовий режим у Алжирі
53. Військовий режим у Єгипті
54. Військовий режим у Буркіна-Фасо
55. Військовий режим у Гамбії
56. Військовий режим у Гвінеї
57. Військовий режим у Кот-д'Івуарі
58. Військовий режим у Мадагаскарі
59. Військовий режим у ЦА
60. Військовий режим у Малі
61. Військовий режим у Мавританії

62. Військовий режим у Нігері
63. Військовий режим у М'янмі
64. Військовий режим у Таїланді
65. Військовий режим в Індонезії
66. Військовий режим у Сирії
67. Військовий режим у Пакистанці, Сирія, Пакистан): зовнішньополітичний аспект
68. Військовий режим у Гаїті

Приклад варіанту підсумкового тестування

Варіант 1

1. Воєнна доктрина України має характер:
А) наступальний Б) оборонний
2. У якому році відбувся військовий переворот у Нігері?:
А) 2001 р. Б) 2014 р. В) 2020 р. Г) 2023 р.
3. Коли було підписано Конвенцію про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення?
А) 1968 р. Б) 1991 р. В) 1993 р. Г) 2001 р.
4. Вид авторитарного політичного режиму, військово-бюрократична диктатура, встановлена внаслідок військового перевороту і яка здійснює диктаторське правління методами терору:
А) хунта Б) диктатура
5. Оборонний пакт, що утворили США, Великобританія та Австралія:
А) ANZUS Б) SEATO В) Багдадський пакт Г) AUKUS
6. Держава, що стала ініціатором створення Ісламської військової антитерористичної коаліції:
А) Пакистан Б) США В) Саудівська Аравія Г) Туреччина
7. Військовий режим Первеза Мушаррафа був у державі:
А) Ірак
Б) Пакистан
В) Афганістан
Г) Лівія
8. Дата утворення НАТО:
А) 4 травня 1941 р. Б) 4 травня 1945 р.
В) 4 квітня 1949 р. Г) 4 квітня 1955 р.
9. NORAD це:
А) військовий союз держав Північної Європи
Б) структурний підрозділ НАТО
В) об'єднана система аерокосмічної оборони США та Канади
Г) назва міжконтинентальної балістичної ракети
10. У якому році було започатковано режим контролю за ракетними технологіями?
А) 1968 р. Б) 1987 р. В) 1991 р. Г) 2001 р.
- 11 Коли збройна агресія визнана найтяжчим міжнародним злочином?
А) Після вторгнення РФ до України у 2022 р.
Б) Під час Нюрнберзького процесу +
В) На Токійському трибуналі
12. Найширший перелік воєнних злочинів наведено у
А) Римському статуті Б) Женевських конвенціях В) Протоколу Монтре
13. Якій з держав притаманна модель взаємозв'язку армії і політики у форматі «Озброєна нація»?
А) РФ Б) Ізраїль В) КНР Г) Іран

4.6. Забезпечення освітнього процесу

Використання проєктора, а також систем дистанційного навчання – MOODLE, Zoom.

5. Підсумковий контроль

Перелік запитань до заліку

1. Війна: визначення та основні риси.
2. Війна крізь призму основних парадигм у теорії міжнародних відносин.
3. Військово-політичні інтереси держави.
4. Воєнні загрози та їх класифікація.
5. Військовий потенціал і військова могутність: співвідношення понять. Складові військової могутності держави та її реалізація у міжнародних відносинах.
6. Політичні доктрини мілітарного спрямування (мілітаристська ідеологія, фашизм і неофашизм, геополітичні ідеї «руського миру»).
7. Історичний аспект розвитку мілітаризму. Типологія мілітаризму.
8. Антимілітаризм та пацифізм.
9. Армія як соціально-політичний інститут та її основні функції. Типи сучасних армій. Класифікація армій за формами.
10. Збройні Сили України: історія становлення та сучасність.
11. Збройні сили США
12. Збройні сили Росії
13. Збройні сили Франції
14. Збройні сили Німеччини
15. Збройні сили Великої Британії
16. Національно-визвольна армія Китаю.
17. Військова диктатура, військова хунта: визначення і специфіка діяльності.
18. Військові режими та військові хунти у добу «холодної війни»: вплив на зовнішню політику і роль держави у міжнародних відносинах (на прикладі одного з регіонів світу).
19. Військові режими сучасності на Африканському континенті (на прикладі двох держав)
20. Військові режими пост-біполярної доби в Азії (на прикладі двох держав): зовнішньополітичний аспект
21. Теоретичні особливості воєнних доктрин, їх характер.
22. Воєнна доктрина України.
23. Воєнні доктрини США, Китаю, Росії.
24. Доктрина ядерного стримування у міжнародних відносинах. Тактична та стратегічна ядерна зброя.
25. Ядерні держави та їх ядерні програми, засоби доставки ядерної зброї. Аналіз даних SIPRI.
26. Міжнародно-правовий контроль режиму нерозповсюдження ядерної зброї, ДНЯЗ, Група ядерних держав.
27. Іранська та корейська ядерні програми: реакція міжнародної спільноти.
28. Діяльність МАГАТЕ у міжнародних відносинах.
29. Ядерний тероризм: визначення та міжнародна протидія.
30. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності. Режим контролю ракетних технологій.
31. Хімічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням.
32. Біологічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над її знищенням та нерозповсюдженням
33. Роззброєння: концепти демілітаризації та конверсії. Основні етапи та досвід держав у демілітаризації та конверсії.
34. Концепція миру через роззброєння у міжнародних відносинах.
35. Пацифізм та Пацифістський рух як суб'єкт міжнародної політики
36. Стратегічне озброєння та спроби його скорочення та обмеження у міжнародних відносинах сучасності.

37. Хімічна зброя: питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням.
38. Біологічна зброя: питання міжнародно-правового контролю над її знищенням та нерозповсюдженням.
39. Складові зовнішньополітичного потенціалу обороноздатності держави.
40. Оборонні відомства та розвідка у системі формування та реалізації зовнішньої політики держав.
41. Військова дипломатія, «оборонна дипломатія».
42. Військовий аташат: статус, функції у складі дипломатичного представництва. Військовий етикет та протокол.
43. Військове вторгнення СРСР в Афганістан (Війна в Афганістані)
44. Інтервенція США в Індокитай.
45. Міжнародна військова операція в Лівії (операція «Одісея. Світанок»)
46. Військова операція «Буря в пустелі» (Війна в Перській затоці)
47. Війна в Афганістані – військова операція «Рішуча підтримка» (2002-2021 рр.)
48. Війна в Іраку – військове вторгнення коаліційних сил (2003-2011 р.)
49. Міжнародна військова операція в Сирії (з 2014 р.)
50. Військова участь Росії у збройному конфлікті на Північному Кавказі (2009-2017 рр.)
51. Перша чеченська війна (1994-1996) або «операція РФ з відновлення конституційного порядку в Чечні»
52. Російсько-грузинська війна 2008 р.
53. Особливості формування та функціонування «блакитних шоломів» ООН.
54. Миротворчі операції ООН (на прикладі двох на вибір операцій)
55. Міжнародне законодавство щодо діяльності приватних військових компаній та найманців.
56. Приватні військові компанії США
57. Приватні військові компанії Росії.
58. Приватні військові компанії європейських держав.
59. Участь ПВК у регіональних конфліктах пост-біполярної доби:
60. Заснування НАТО та його діяльність у біполярну добу.
61. Концептуальні та доктринальні засади функціонування НАТО у пост-біполярну добу. Стратегічна концепція НАТО (2022 р.)
62. Механізми та принципи діяльності НАТО
63. Головні робочі органи НАТО.
64. Військова структура НАТО. Об'єднані збройні сили НАТО: класифікація, структура та функції.
65. Питання розширення НАТО на Схід: співробітництво з країни Центральної та Східної Європи.
66. Американський та російський чинники у діяльності НАТО.
67. Військові навчання НАТО.
68. Діяльність ОДКБ.
69. Безпекова та військова складові діяльності ШОС.
70. Ісламська військова антитерористична коаліція.
71. АНЗІОС, АUKUS, “QUAD” як безпекові та військові союзи у Індійсько-Тихоокеанському регіоні.
72. ANZAC – військовий альянс у Океанії.
73. Діяльність NORAD у Північній Америці.
74. Військові та безпекові союзи у Латинській Америці та Африканському континенті.
75. Двосторонні союзи у сфері спільної безпеки та оборони.
76. Правовий аспект військової допомоги державам, що знаходяться у стані війни.
77. Міжнародне військово-технічне співробітництво. Міжнародні виставки оборонної промисловості.

78. Міжнародні військові навчання та тренувальні місії.
79. Найбільші експортери та імпортери зброї у світі.
80. Терористична складова незаконного обігу зброї. Держави-спонсори тероризму.
81. Військово-політичне прогнозування. Військово-політична ситуація у регіонах:
82. Види воєнних злочинів. Міжнародне законодавство в сфері воєнних злочинів.
83. Комбатанти та їх юридична відповідальність за порушення норм міжнародного гуманітарного права. Воєнні злочинці.
84. Нюрнберзький і Токійський трибунали з військових злочинів.
85. Міжнародні трибунали з питань Руанди та колишньої Югославії.
86. Римський статут і діяльність Міжнародного кримінального суду в Гаазі.
87. Воєнні загрози України. Воєнна доктрина України. «Біла книга».
88. Міжнародне військове співробітництво України:
89. Російсько-українська війна. Перспективи вступу України до НАТО.
90. Військова допомога Україні у російсько-українській війні. Діяльність Контактної групи з питань оборони України у форматі «Рамштайн».

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Рівень вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» / СЗ «Міжнародні відносини» Семестр - 4

Навчальна дисципліна «Мілітарний вимір безпеки у світі»

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Війна: визначення та основні риси.
2. Хімічна зброя: практика використання та питання міжнародно-правового контролю над знищенням та нерозповсюдженням.
3. Військова операція «Буря в пустелі» (Війна в Затоці)

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Прокол № _____ від _____ 2025 р.

Завідувач кафедри _____ О.В. Шевчук

Екзаменатор _____ І.В. Тихоненко

Оцінювання відповідей на питання залікового білету – по 10 балів за відповідь на кожне питання.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Денна форма

Графік контрольних заходів та рейтингова шкала оцінювання (4 семестр)

№	Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
1	Усні відповіді на семінарських заняттях (по 6 балів за семінар 6*5=30)	30
2	Виконання тестових завдань (по 1 балу за вірну відповідь 1*11=11)	11
3	Творча робота (захист презентації) Лише завантаження матеріалів у систему Moodle	15 8 (без захисту)
4	SWOT-аналіз безпекової ситуації у світі (на прикладі 2 окремих регіональних підсистем)	14
5	Залік	30
	Всього	100

1. Відповідь на семінарі оцінюється за 6-бальною шкалою.
2. Допуск до заліку – від 30 балів.

Курс «Мілітарний вимір безпеки у світі» включає в себе лекції, семінарські заняття, систему контролю та обліку знань. Передбачає написання підсумкового тестування, захист презентації й складання заліку.

Залік є підсумковою формою контролю знань студентів і може проводитися як в усній формі, так і у вигляді тестування в системі MOODLE3 ЧНУ імені Петра Могили..

Робота студентів оцінюється за підсумками виконання основних видів завдань. Якщо студент не відвідував курс лекцій, семінарські заняття і не виконав контрольні заходи, а, отже, не набрав необхідної кількості балів, то він, за рішенням кафедри, не допускається до складання заліку.

Оцінювання результатів навчальної діяльності студентів здійснюється з урахуванням індивідуальних особливостей студентів і передбачає диференційований підхід в його організації.

Критерії оцінки усної відповіді студента на семінарському занятті

Оцінка 6-5 балів ставиться у випадку:

- студент вільно володіє, визначеними програмою, знаннями й уміннями;
- правильно і в достатній кількості добирає необхідні для відповіді факти;
- висловлює власне ставлення до навчального матеріалу;
- відповідь чітка і завершена;
- мова добра.

Оцінка 4-3 бали ставиться у відповідності з попередніми вимогами, але:

- студент має незначні ускладнення при використанні визначених програмою знань і умінь;
- при доборі фактів припускається незначних помилок;
- власне ставлення студентом висловлюється, але в аргументації зустрічаються окремі неточності;

- мова добра.

Оцінка 2-1 бал ставиться в такому випадку:

- студент користується лише окремими знаннями й уміннями;
- порушує логіку викладу;
- відповідь недостатньо самостійна;
- аргументація слабка;
- є суттєві помилки в знанні фактичного матеріалу та висновках;
- мова спрощена.

Критерії оцінювання творчої роботи - презентації із захистом та завантаженням тексту доповіді та презентації у систему Moodle-3

Оцінка	Критерії
15 балів	<ul style="list-style-type: none"> - захист – виступ із регламентом 10-12 хвилин - дотримано вимоги до оформлення (не менше 15 слайдів не враховуючи титульний) - наявні усі складові елементи - ґрунтовний висновок -
14-10 балів	<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо дотримано вимоги до оформлення (менше 15 слайдів) - відсутні деякі складові елементи (недостатній фактологічний матеріал) - текст доповіді завантажений у систему MOODLE - надано відповіді не на усі запитання
9-5 балів	<ul style="list-style-type: none"> - недотримано регламент виступу - недостатньо дотримано вимоги до оформлення (презентація до 10 слайдів) - відсутні деякі складові елементи (недостатній фактологічний матеріал) - відсутній висновок - текст доповіді не завантажений у систему MOODLE - студент надав не зовсім вичерпні відповіді на запитання
4-0 балів	<ul style="list-style-type: none"> - недотриманий регламент виступу - недотримані вимоги до оформлення (відсутня презентація, виступ є досить коротким і не розкриває тему) - відсутні деякі складові елементи (недостатній фактологічний матеріал) - відсутній висновок. - Відсутнє завантаження доповіді у систему MOODLE - Студент не відповів на запитання.

Критерії оцінювання творчої роботи – презентації та тексту доповіді лише завантажених у систему Moodle-3 (без захисту)

Оцінка	Критерії
8 балів	<ul style="list-style-type: none"> - дотримано вимоги до оформлення (не менше 15 слайдів не враховуючи титульний) - наявні усі складові елементи тексту доповіді - ґрунтовний висновок
7-4 бали	<ul style="list-style-type: none"> - недостатньо дотримано вимоги до оформлення (менше 15 слайдів) - відсутні деякі складові елементи

	- відсутній висновок
3-0 балів	- недотримані вимоги до оформлення (презентація є досить поверхневою і відсутній баланс тексту, схем, ілюстрацій на кожному слайді / наявний лише текст з частковою ілюстрацією) - відсутні деякі складові елементи - відсутній висновок.

Критерії оцінювання SWOT-аналізу із завантаженням у систему Moodle-3

Оцінка	Критерії
14 балів	- дотримано вимоги до оформлення - наявні усі складові елементи – аналіз 2 регіонів із наведенням фактологічного матеріалу - ґрунтовний висновок
14-10 балів	- дотримано вимоги до оформлення - наявні усі складові елементи – недостатній аналіз 2 регіонів із недостатнім фактологічним матеріалом - ґрунтовний висновок
9-5 балів	- недостатньо дотримано вимоги до оформлення - аналіз одного регіону / або досить поверхневий аналіз 2 регіонів із недостатньою фактологічною базою - висновок не є належним чином обґрунтованим
4-0 балів	- недотримано вимоги до оформлення - поверхневий аналіз 2 або 1 регіону без фактологічної бази - відсутній висновок / висновок дуже короткий і необґрунтований -

Критерії оцінки усної відповіді студента, відповіді на заліку:

1. Оцінка «5» (відмінно), на заліку 20-30 балів за відповідь на питання залікового білету за умови, що студент має 70 балів за роботу у семестрі/триместрі, ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, повна, послідовна, логічна; студент впевнено володіє фактичним матеріалом з усього курсу, вміє застосовувати його щодо конкретно поставлених завдань, чітко орієнтується у просторі та часі, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав;

б) студент має навички користування законодавчими документами, що регламентують актуальні проблеми міжнародних відносин та зовнішню політику держав, картами, схемами, довідниками; статистичний матеріал може втілити в схемах, діаграмах, графіках, вміє складати порівняльні таблиці;

в) відповідь дає грамотною українською літературною мовою, без русизмів, допускаючи при цьому 1-2 незначні помилки з фактичного матеріалу та 2-3 помилки мовно-стилістичного характеру.

2. Оцінка «4» (добре), на заліку 10-20 балів за відповідь на питання екзаменаційного білету за умови, що студент має 65-70 балів за роботу у семестрі/триместрі ставиться у тому разі, коли:

а) відповідь правильна, послідовна, логічна, але студент допускає у викладі окремі незначні пропуски фактичного матеріалу, вміє застосовувати його щодо конкретно

поставлених завдань, орієнтується у просторі і часі, допускаючи при цьому 1-2 помилки, аналізує причинно-наслідкові зв'язки, визначає основні закономірності визначення та реалізації зовнішньополітичного курсу держав, у деяких випадках нечітко формулюючи їх;

б) студент має навички користування законодавчими документами, що регламентують міжнародні відносини та зовнішню політику держав, картами та іншими наочними посібниками, складає графіки, схеми, діаграми, таблиці, допускаючи при цьому незначні помилки;

в) відповідь дає у цілому грамотною українською літературною мовою, але допускає русизми, стилістичні, орфографічні та пунктуаційні помилки (не більше 5-6).

3. Оцінка «3» (задовільно), на заліку до 10 балів за відповідь на питання залікового білету за умови, що студент має 50 балів і більше за роботу у семестрі/триместрі ставиться у тому разі, коли:

а) студент володіє більшою частиною фактичного матеріалу, але викладає його не досить послідовно і логічно, допускає істотні пропуски у відповіді, не досить впевнено орієнтується у просторі і часі, не завжди вміє інтегровано застосовувати набуті знання для аналізу зовнішньополітичного курсу держав, нечітко, а інколи й невірно формулює основні теоретичні положення та причинно-наслідкові зв'язки;

б) слабо орієнтується у концептуальній основі та актуальних проблемах міжнародних відносин та зовнішньої політики держав, допускає помилки при складанні таблиць, графіків, схем, діаграм;

в) при викладі українською мовою допускає помилки, русизми, що свідчить про недостатню його мовну культуру.

4. Оцінка «2» (незадовільно) ставиться в тому разі, коли:

а) студент виявляє незнання більшої частини фактичного матеріалу, не орієнтується у просторі і часі, не вміє визначити причинно-наслідкові зв'язки, сформулювати основні напрямки зовнішньополітичного курсу держави;

б) не орієнтується у проблематиці міжнародних відносин, не може побудувати графік, схему, діаграму;

в) відповідь безграмотна з точки зору української мови;

г) студент відмовляється відповідати на поставлені питання.

Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо

			(виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

7.Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні:

- Волошина Н.М., Дзюба М.Т., Жарков Я.М., Мехед П.М. Військовий етикет і дипломатичний протокол. Навчальний посібник // За заг. редакцією Ольхового І.О. канд. геогр. н., доцента – К.: ВІ КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011. 236 с. URL: https://mil.knu.ua/files/27_10917596.pdf
- Галака С. П. Проблема нерозповсюдження ядерної зброї у міжнародних відносинах: Монографія. Київ: Київський університет, 2002. 278 с.
- Ліпкан В.А. Національна безпека України: Навчальний посібник. Київ: КНТ, 2009. 576 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-154.html>
- Пархоменко-Куцевіл О. Теоретичні засади формування та розвитку воєнної безпеки України // Літопис Волині. 2023.№ 28, С. 367-371.
- Потехін О., Клименко Ю. Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст. Київ: ДУХ І ЛІТЕРА, 2023. 552 с.
- Тихоненко І.В., уль Хамід М. Мілітарний вимір детермінізму національної та регіональної безпеки: від концептуалізації до практики// Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Ін-т інформації, безпеки і права Нац. акад. прав. наук України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 2-ге вид., перероб. й допов. – Харків : Право, 2025. С. 618-657.
- Цюрупа М.В. Основи сучасних політичних і правових знань: Навчальний посібник. Київ: Вадекс, 2020. 274 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/files/kvp/kvp-ospipz-2021.pdf>
- Указ Президента України №121/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України»// Президент України офіційний сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>
- Handbook on International Rules Governing Military Operations // International Committee of the Red Cross. URL: https://www.icrc.org/sites/default/files/topic/file_plus_list/0431-handbook_on_international_rules_governing_military_operations.pdf
- Menges C. C. Military Aspects of International Relations in the Developing Areas // URL: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/papers/2008/P3480.pdf> Olivera A. The Use of Military Force in the Management and Conflict Resolutions // JANUS.NET e-journal of International Relations. 2016. Vol. 7, №. 1, May-October. URL: <https://www.redalyc.org/pdf/4135/413546002004.pdf>
- Trends in world military expenditure // SIPRI. 2024. URL: https://www.sipri.org/sites/default/files/2025-04/2504_fs_milex_2024.pdf

7.2. Додаткові:

- Воєнна історія // Міністерство оборони України. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/istoriya.html>
- Тихоненко І. Вплив військових на формування і реалізацію зовнішньої політики і дипломатії Ісламської Республіки Пакистан // Аналітичний центр ADASTRA. 2025. 27 лютого. URL: https://adastra.org.ua/blog/vpliv-vijskovih-na-formuvannya-i-realizaciyu-zovnishnoyi-politiki-i-diplomatiyi-islamskoyi-respubliki-pakistan_1
- Акулов С. Міжнародні миротворчі операції як політичний інструмент врегулювання воєнно-політичних конфліктів // Політичний менеджмент. 2005. № 2. С. 165-172.

- Джус О.А. Військово-технічне співробітництво як визначальний напрямок міжнародного військового партнерства // Політичне життя. 2018. №1. С. 119-125. URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/5934>
- Ільницька У.В. Армія і політика: моделі взаємодії в різних політичних режимах // Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. С. 205-211. URL: https://vlp.com.ua/files/36_2.pdf
- Компанієць О.В. Військова інтервенція як засіб встановлення ефективної моделі функціонування держави // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2016. Випуск 127 (частина I). С. 57-67.
- Пасічко В. Обороздатність держави: теоретичні основи системного дослідження // Політичний менеджмент. 2008. № 2(29). С. 135-143. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/72070/13-Pasichko.pdf?sequence=1>
- Самойленко А.О., Сардак С.Е. Військовий потенціал регіональних об'єднань // Економічний простір. 2021. № 165. С. 27-32. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/779/756>
- Свергунов О. О. Світові тенденції розвитку воєнно-економічного співробітництва у сферах розробок та виробництва озброєнь: досвід для України // Стратегічні пріоритети. 2016. № 3 (40). С. 45-53.
- Сімоненко О.О. Історико-політичний аспект генезису спеціальних служб Ісламської Республіки Іран // Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 8. С. 500-505. URL: http://lsej.org.ua/8_2023/117.pdf
- Сичинська А.Б. Військово-політичне прогнозування як умова забезпечення національної безпеки України // Актуальні проблеми політики. 2022. Вип. 69. С. 101-107.
- Сучасний стан і перспективи розвитку і трансформації Північноатлантичного альянсу // Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/nato.pdf>
- Шуляк С.В., Щолокова Г.В. Іноземні військові інтервенції як феномен міжнародної політики // Політикус. 2021. Вип. 24. С. 110-116.
- AUKUS and Indo-Pacific Security // Congressional Research Service. 2023. URL: <https://sgp.fas.org/crs/row/IF12113.pdf>
- Bergsmann S. The Concept of Military Alliance // Bundesministerium für Landesverteidigung. URL: https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/05_small_states_04.pdf
- Greenwood C. International Law and the Conduct of Military Operations. Stocktaking at the Start of a New Millennium // US Naval War College Digital Commons. URL: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1430&context=ils>

Офіційні сайти міністерств оборони держав світу та провідних аналітичних центрів з питань воєнної безпеки

1. Ministry of Defence of Ukraine - <https://www.mil.gov.ua>
2. United States Department of Defence - <https://www.defense.gov>
3. Ministry of Defence of the French Republic - <https://www.defense.gouv.fr/en/ema>
4. Ministry of Defence of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland - <https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence>
5. Ministry of Defence of the People's Republic of China - <http://eng.mod.gov.cn>
6. Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) - <https://www.sipri.org>
7. Global Firepower Index - <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>